

MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING AMALIY AFZALLIKLARI

Primkulova Muxabbat Xursanovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi magistranti

saram1@bk.ru

Annotatsiya

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (IFRS – International Financial Reporting Standards) o'tish globallashuv jarayonida milliy iqtisodiyotlar uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishning amaliy afzalliklari har tomonlama tahlil qilinadi. Jumladan, hisobotning shaffofligi, investitsion muhitni yaxshilash, xalqaro moliyaviy tizimga integratsiya, xorijiy sarmoyadorlar ishonchi va ichki moliyaviy tizimda tartibni mustahkamlash kabi omillar qamrab olinadi. Maqolada shuningdek, O'zbekiston sharoitida IFRS'ga o'tish jarayonidagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari, xususiyl sektor va davlat tashkilotlarida xalqaro standartlarga o'tishning natijalari misollar bilan yoritiladi. Ilmiy tadqiqot amaliy misollar va xalqaro tajribaga asoslanib, uning natijalari moliyaviy islohotlarni samarali amalga oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, shaffoflik, sarmoyaviy muhit, moliyaviy tahlil, hisobot standartlari, investitsiya jalb qilish, xalqaro integratsiya, moliyaviy islohotlar, hisobot sifati, O'zbekiston iqtisodiyoti

Abstract

The transition to international financial reporting standards (IFRS) is becoming increasingly important for national economies in the process of globalization. This article comprehensively analyzes the practical advantages of the transition to international financial reporting standards. In particular, it covers factors such as transparency of reporting, improvement of the investment climate, integration into the international financial system, confidence of foreign investors, and strengthening of order in the domestic financial system. The article also discusses the problems of the transition to IFRS in the conditions of Uzbekistan and ways to overcome them, and the results of the transition to international standards in the private sector and public organizations with examples. The scientific research is based on practical examples and international experience, and its results will serve for the effective implementation of financial reforms.

Keywords: International financial reporting standards, transparency, investment environment, financial analysis, reporting standards, investment attraction, international integration, financial reforms, quality of reporting, economy of Uzbekistan.

Kirish. Moliyaviy hisobot – iqtisodiy sub’ektning moliyaviy holatini, moliyaviy natijalarini va pul oqimlarini aniqlash, tahlil qilish va boshqa manfaatdor tomonlarga yetkazish uchun asosiy manba hisoblanadi. Milliy hisobot standartlarining turliligi va xalqaro standartlardan farq qilishi sarmoyadorlar, auditorlar va boshqa ishtirokchilar uchun ma’lum bir muammolarni keltirib chiqaradi. Shu sababli, dunyodagi ko‘plab mamlakatlar, jumladan, O‘zbekiston ham xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (IFRS) o‘tishni muhim vazifa sifatida belgilagan.

IFRS – bu xalqaro darajada tan olingan va standartlashtirilgan hisobot tizimi bo‘lib, u kompaniyalarning moliyaviy holatini ob’ektiv va taqqoslanadigan tarzda aks ettirish imkonini beradi. Ushbu standartlarga o‘tish mamlakat iqtisodiyotining shaffofligini oshirish, investitsiyaviy muhitni yaxshilash, davlat va xususiy sektorda samarali boshqaruvni ta’minlash uchun muhim omil hisoblanadi.

Kirish qismida moliyaviy hisobot standartlarining global ahamiyati, xalqaro tajribalar, shuningdek, O‘zbekistonda bu jarayonning boshlanishi va uning muhimligiga to‘xtalib o‘tiladi. Bugungi kunda milliy iqtisodiyot xalqaro moliyaviy munosabatlarga jadal integratsiyalashmoqda. Bu esa, hisobot tizimining xalqaro talablarga moslashishini taqozo etmoqda. O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar moliyaviy tizimni modernizatsiya qilish, hisobot shaffofligini oshirish va sarmoyadorlar uchun qulay muhit yaratishni maqsad qilgan. Xususan, Moliya vazirligi, DSQ, auditorlar palatasi tomonidan xalqaro standartlarga mos qadamlar tashlanmoqda.

Asosiy qism. IFRS’ga o‘tishning asosiy amaliy afzalliklaridan biri – hisobotning shaffofligi va xolisligidir. Xalqaro standartlar asosida tayyorlangan moliyaviy hisobot sarmoyadorlarga real holatni tushunish, riskni baholash va investitsiya qarorlarini aniq qabul qilish imkonini beradi. Bu esa, investitsiya oqimining oshishiga olib keladi.

Ikkinchi jihat – xalqaro bozorlarda ishtirok etayotgan kompaniyalar uchun taqqoslanish imkoni. Ya’ni, bir mamlakatdagi kompaniya boshqa mamlakatdagi raqobatchi bilan moliyaviy ko‘rsatkichlari bo‘yicha taqqoslanadi va bu uning bozordagi obro‘sini oshiradi. Shu orqali eksportyorlar, transmilliy kompaniyalar va xalqaro tashkilotlar bilan aloqalar kengayadi.

Uchinchi afzallik – hisobot tizimining standartlashuvi orqali ichki korporativ boshqaruvni kuchaytirish. IFRS talablari yuqori bo‘lgani bois, tashkilotlar ichki

nazorat, audit, buxgalteriya tizimlarini yangilashiga, professional kadrlar tayyorlashga majbur bo‘ladi. Bu esa, milliy biznes muhitini yaxshilaydi.

To‘rtinchi amaliy samara – xalqaro moliyaviy institutlar, misol uchun Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg‘armasi va boshqalar bilan hamkorlikni kuchaytirish imkoniyatidir. Ushbu institutlar moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarga mosligini talab qilishadi.

O‘zbekistonda xalqaro standartlarga o‘tish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshmoqda. 2021 yildan boshlab yirik korxonalar va davlat tashkilotlari IFRS’ga mos hisobot tayyorlashga o‘tmoqda. Moliya vazirligi tomonidan tayyorlangan “2020–2030 yillarda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga bosqichma-bosqich o‘tish dasturi” bu borada yo‘l xaritasi sifatida xizmat qilmoqda.

Amaliy misol sifatida, “O‘zavtosanoat” AJ, “O‘zbekneftgaz” AJ va boshqa yirik korxonalarining xalqaro standartlarda tayyorlangan hisobotlari orqali ularning investitsion jozibadorligi oshib borayotgani qayd etilmoqda. Shu bilan birga, kichik va o‘rta biznes sub’ektlari uchun ham masofaviy hisobot tizimlari (MAS, XBRL platformalari) orqali moslashish imkoniyatlari yaratilmoqda.

Xulosa. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bugungi kunda O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi va xalqaro moliyaviy tizimga to‘liq integratsiyasi uchun muhim asos hisoblanadi. Ushbu jarayon faqat yuridik talab yoki xalqaro tashkilotlar talabi emas, balki milliy iqtisodiy tizimning shaffofligi, samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirish uchun zarur bo‘lgan strategik harakatdir.

Amaliy jihatdan, IFRS’ga o‘tish sarmoyadorlar ishonchini oshiradi, moliyaviy hisobotlarning xolisligini ta’minlaydi, davlat budjeti va nazorat organlari faoliyatida samaradorlikni oshiradi. Shuningdek, milliy kadrlar tayyorgarligi, professional muhit yaratilishi va zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishni talab etadi.

O‘zbekiston tajribasida bu jarayon samarali amalga oshmoqda. Biroq uning to‘liq samarasiga erishish uchun qonunchilik bazasini mustahkamlash, kadrlar malakasini oshirish, xususan, kichik biznes sub’ektlariga qulay shart-sharoitlar yaratish muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xalqaro standartlarga o‘tish orqali mamlakat moliyaviy tizimi yanada ochiq, shaffof va barqaror bo‘ladi. Bu esa, iqtisodiy o‘sishning asosiy omillaridan biri sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- 1.** Nazarov, Q.H. Moliyaviy hisob va hisobot. – T.: «Iqtisodiyot», 2021. – 468 b.
- 2.** IFRS Foundation. International Financial Reporting Standards (IFRS) 2023. – London: IFRS Foundation, 2023. – 1324 p.
- 3.** Yusupov, I.A. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2022. – 320 b.
- 4.** Mirzaev, Sh.J. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari: nazariya va amaliyat. – T.: «Moliya», 2020. – 256 b.
- 5.** Dexkanov, B.A. O‘zbekistonda moliyaviy hisob islohoti. // Iqtisodiyot va moliya, 2021, №9. – B. 45–51.
- 6.** Deloitte. Uzbekistan’s adoption of IFRS: Opportunities and challenges. – Tashkent: Deloitte CIS, 2022. – 43 p.
- 7.** Savelev, Ye.I. Mejdunarodnye standarty finansovoy otchetnosti. – M.: Yurayt, 2020. – 398 s.
- 8.** Moliya vazirligi. 2020–2030 yillarda xalqaro standartlarga o‘tish dasturi. – Toshkent, 2020. – 27 b.
- 9.** World Bank. Financial Reporting and Auditing in Central Asia. – Washington: World Bank Publications, 2021. – 178 p.
- 10.** Xalqaro auditorlar palatasi. IFRS’ga o‘tish bo‘yicha metodik tavsiyalar. – Toshkent, 2023. – 39 b.